

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1926 kl. 3 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion, (II:307) angående beredande av en tryggare ställning i rättsligt hänseende åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 307, har hr Petersson i Lerbäcksbyn m. fl. hemställt, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt en tryggare ställning i rättsligt hänseende må kunna beredas biträdande lärare vid folkskola och lärare vid mindre folkskola, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Motionen.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Efter erhållen remiss av motionen har andra kammarens första tillfälliga utskott i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande i ärendet från skolöverstyrelsen samt jämväl berett Sveriges allmänna folkskolläraryreförenings centralstyrelse tillfälle att inkomma med yttrande över motionen. Båda dessa yttranden åtfölja som bilagor detta utlåtande.

Yttranden.

Andra kammarens utskotts utlåtande (nr 4) är av följande lydelse:

»Som motionärerna framhålla ha de biträdande lärarna vid folkskola och lärarna vid mindre folkskola icke samma trygga ställning i rättsligt avseende som övriga lärargrupper. Anledningen härtill är att söka i den lösliga ställning, som de mindre folkskolorna och de s. k. biträdande lärarbefattningarna intaga i skolsystemet. Ifrågavarande lärare kunna av skolråden entledigas, när deras befattningar genom en i behörig ordning godkänd omorganisation av skolväsendet skola förändras till folkskollärartjänster eller ock indragas.

Andra kammarens första tillfälliga utskott.

Genom den otrygga ställning nu ifrågavarande lärarinnor sålunda intaga, placeras dessa i en undantagsställning, som måste synas dem orättvis. I samma mån som utvecklingen av skolväsendet fortskrider och därigenom mindervärdiga skolformer ersätts med bättre, blir frågan om dessa lärarinnors rättsliga ställning alltmer aktuell.

I likhet med skolöverstyrelsen och centralstyrelsen för Sveriges allmänna

folkskolläraryörening finner utskottet motionärernas krav på utredning av ifrågavarande spörsmål väl motiverat. Utskottet vill för sin del peka på några av de framförda förslagen till en lösning av denna fråga, vilka synas utskottet böra i första hand göras till föremål för prövning.

Såsom en effektiv åtgärd för tillgodoseende av berörda lärarinnors intressen har Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraaförening föreslagit beredandet av möjlighet för dem att utbilda sig till lärare vid egentlig folkskola. Till de två-åriga utbildningskurser, som äro avsedda att inrättas för småskollärarynnors utbildning till folkskollärarynnor, böra, synes det, dessa lärarinnor äga företräde under förutsättning att de uppfylla inträdesfordringarna. Utskottet anser, att för skolans vidkommande ett dylikt tillvägagångssätt avgjort är att föredraga framför den hittills stundom anlitade dispensvägen. Härtill kommer, att dispens hädanefter icke torde kunna givas i samma utsträckning som tidigare, sedan tillgången på examinerade folkskollärare numera är mer än tillräcklig. Det synes utskottet uppenbart, att den pedagogiska erfarenhet, som dessa lärarinnor förvärvat under sin tjänstgöring, bör göra dem särskilt kvalificerade för verksamhet på folkskolstadiet, icke minst i omorganiserade mindre folkskolor.

Det stora antalet lärarinnor vid mindre folkskolor och biträdande lärarinnor vid folkskolor — enligt skolöverstyrelsens statistik utgjorde den förra gruppen 2,506 och den senare 964 i november 1925 — utgör ett hinder för att ovannämnda åtgärd skulle innebära en lösning av frågan om beredandet av en mera tryggad rättslig ställning åt ifrågavarande lärare. Vid dessa kurser för småskollärarynnors utbildning till lärarinnor på folkskolstadiet kan plats endast beredas för en ringa procent av dessa lärare. För att förverkliga motionens syfte behöva även andra åtgärder vidtagas, ägnade att på ett mera effektivt sätt leda till det åsyftade målet.

Det synes sålunda önskvärt, att dessa lärarinnor må kunna erhålla ordinarie befattning vid småskola inom det skoldistrikt, där de äro anställda, utan att småskollärarynnobefattningen i vanlig ordning kungöres ledig. Detta förfaringssätt följes redan nu beträffande småskollärarynna med ordinarie anställning, som i samband med skolväsendets omorganisation förflyttas till annan småskola inom distriktet.

Beträffande lärarinnor vid mindre folkskolor är i folkskolstadgan, 33 §, 3 mom. stadgat följande:

Om en mindre folkskola ändras till en folkskola med småskola, skall lärare, som, då beslutet om förändringen vunnit laga kraft, i minst två år varit anställd tills vidare vid den mindre folkskolan och därunder tjänstgjort med nit och skicklighet samt fört en hedrande vandel, av skolrådet förordnas till ordinarie lärare vid småskolan utan iakttagande av den ordning, som i §§ 19—21 stadgas.

Om en i sak likartad omorganisation av skolväsendet, som den i anförda § av folkskolstadgan nämnda, genomföres på så sätt, att folkskolavdelning-

ens barn förflyttas till annan folkskola inom distriktet och den mindre folkskolan omändras till småskola, finnes ingen rätt för lärarinnan att förordnas till ordinarie vid småskolan. Här behöves således ett tillägg till folkskolstadgans 33 §.

Vidare synes det utskottet, som om den anordningen bör prövas, om vid de tillfällen, då en mindre folkskola nedlägges och de tidigare där undervisade barnen överföras till en angränsande folkskola av B 2-form, som i samband därmed uppdelas i två läraravdelningar och sålunda övergår till B 1-form, lärarinnan vid den nedlagda mindre folkskolan lämpligen må kunna vinna anställning vid den nyinrättade skolavdelningen.

I de fall däremot, då en mindre folkskola förändras till en folkskola av B 3-formen, en förändring, som endast innebär att småskollärarinnan utbytes mot en folkskollärare, blir småskollärarinnan utan anställning vid ifrågavarande skola. Därest inom skoldistriktet annan småskolläranne-tjänst finnes ledig, synes det önskvärt, att vederbörande lärarinna beredes ordinarie anställning där.

Vid sådant förhållande att lärarinnor vid mindre folkskolor och biträdande lärarinnor genom en omorganisation av skolväsendet icke skulle kunna beredas anställning inom skoldistriktet är det, som skolöverstyrelsen framkastat tänkbart, att dessa lärare överfördes på indragningsstat, eller ock att det ordnades så, att åt sådana lärare efter ansökan och tjänstålder medgäves förtursrätt vid tillsättning av annan liknande tjänst, i första hand vid mindre folkskola inom riket. Mot båda dessa utvägar hava väl inom utskottet vissa betänkligheter yppats. Den förstnämnda skulle medföra ganska betydande ekonomiska uppoffringar för det allmänna och den senare i viss mån kringskära kommunernas inflytande på lärartillsättningarna. Utskottet anser dock, att även dessa uppslag måhända böra ägnas en mera ingående undersökning.

Vidare torde det förtjäna komma under allsidig prövning, huruvida icke sådana förändringar, som medföra indragning av biträdande lärarinnors eller lärarinnors vid mindre folkskolor respektive befattningar, må företagas i samband med dessa lärarinnors avgång från tjänsten till följd av uppnådd pensionsålder, anställning å annan ort eller ock avgång av annan anledning, för så vitt ej vederbörande lärarinna beredes ordinarie anställning vid småskola inom distriktet.

På grund av det ovan anförda får utskottet tillstyrka bifall till förevarande motion, nr 307, och hemställa,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt en tryggare ställning i rättsligt hänseende må kunna beredas biträdande lärare vid folkskola och lärare vid mindre folkskola, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet. Utskottet, som ansluter sig till vad andra kammarens utskott i ärendet anfört, hemställer,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 14 maj 1926.

På utskottets vägnar:

ERIK ANDERSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar Anderson i Hägelåkra, Vrang, Johansson i Hornsberg, fröken Hesselgren, Magnuson, Ericson i Obergå och Sundberg.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga 1.

Till riksdagens andra kammarens första tillfälliga utskott.

Genom nådigt beslut den 5 februari 1926 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att till riksdagens andra kammarens första tillfälliga utskott avgiva av utskottet begärt yttrande rörande en av herr Birger Petersson m. fl. i andra kammaren väckt och till utskottet för behandling hänvisad motion, nr 307, om skrivelse till Konungen angående beredande av en tryggare ställning i rättsligt hänseende åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor.

Skolöverstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

Den otrygghet, som alltjämt utmärker nu ifrågasvarande lärargrupperns ställning i rättsligt avseende och som består däri, att de icke i likhet med lärare vid småskolor kunna vinna i verklig mening ordinarie anställning utan i vissa fall jämlikt av motionärerna anfört författningsrum äro, trots nit och skicklighet i tjänsten och oförvitlighet i vandeln, underkastade risken av uppsägning och entledigande från befattningen, sammanhänger med den lösliga ställning, som själva skolarten mindre folkskola och de s. k. biträdande lärarbefattningarna vid folkskola intaga i skolsystemet.

Före år 1918 voro samtliga småskollärare, d. v. s. lärare vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor, likställda i fråga om formerna för anställning och entledigande. Längre voro dessa lärare fullständigt rättslösa. Det första steget, som togs till en förbättrad rättslig ställning för dem, var en bestämmelse i 1897 års folkskolestadga, enligt vilken skolråd skulle äga rätt, där kyrkostämman så beslutade, att i enlighet med bestämmelser i vederbörligen stadfäst reglemente giva lärare vid småskolan en fastare anställning.

Sedermåra tillkom den kungl. förordningen av den 17 november 1905, som bestämde, att examinerad, ogift lärare, som antagits tills vidare med

ömsesidig uppsägningsrätt, och som tjänstgjort i sammanlagt fem år, skulle kunna entledigas endast av sådana orsaker, som omförmälas i folkskolestadgans § 32, eller på grund därav, att tjänsten i fråga genom en i behörig ordning godkänd omorganisation av skolväsendet skulle förändras till folkskollärartjänst eller indragas.

Därefter kom frågan i ett nytt läge, sedan på grund av motion i andra kammaren 1916 års riksdag i skrivelse anhållit om åtgärder till beredande av en mera tryggad ställning åt småskolekåren. Riksdagen förordade en lösning i den riktningen, att lärare vid småskolor skulle beredas ordinarie anställning i samma mening och under samma form som folkskollärare, varemot åt lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare borde beredas en tryggare ställning i huvudsaklig överensstämmelse med ett av den s. k. lärarlönenämnden framlagt förslag. Efter ytterligare utredning i frågan genom folkskolöverstyrelsen och inom ecklesiastikdepartementet fick frågan slutligen sin lösning i enlighet med de bestämmelser, som utfärdades genom kungl. kungörelse den 16 september 1918 (nr 750) och som ännu äro gällande. De bestämmelser, som beröra de i motionen avsedda lärargruppernas rättsliga ställning, innehållas företrädesvis i folkskolestadgans § 33.

Enär de mindre folkskolorna alltid haft karaktären av undantagsform med i det hela taget provisorisk karaktär och även s. k. biträdande lärartjänsters uppehållande i folkskolan hava karaktären av undantag, som måste betingas av särskilda förhållanden, är det tydligt, att organisatoriska skäl måst lägga avgörande hinder i vägen för beredande av ordinarie anställning i vanlig mening åt dessa lärargrupper. En lösning av deras rättsliga ställning efter sistnämnda linje måste anses så mycket mera utesluten, som 1917 års riksdag i sin skrivelse nr 369 påyrkat kraftiga åtgärder till folkundervisningens befrämjande, innefattande bland annat "planmässig inskränkning i användandet av mindervärdiga skolformer" samt "utbildande av ett tillräckligt antal folkskollärare, på det att vederbörligt meriterade lärare må kunna anställas över allt å folkskolestadiet".

Efter de långvariga och ingående överväganden, som ägnats denna fråga, gick man vid 1918 års reform uppenbarligen så långt, som förhållandena då kunde medgiva, i strävan att bereda småskolekåren en i rättsligt hänseende tryggad ställning. Även för lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare blev ställningen så tillvida förbättrad, som det utöver 1905 års förordning stadgades, dels att tills vidare anställda lärare med fem års tjänstgöring skulle kunna entledigas endast *i den ordning*, som beskrives i folkskolestadgans § 33, d. v. s. först efter föregången fruktlös befunnen varning, dels att lärare vid mindre folkskola, då sådan skola förändras till folkskola med småskola, skall erhålla småskollärartjänsten.

Kvar står likväl det faktum, att såväl biträdande lärare som lärare vid mindre folkskola kan under vissa omständigheter, som sammanhånga med skolväsendets organisation, med iakttagande av stadgad uppsägningstid entledigas från sin befattning. Tidigare har i åtskilliga fall, särskilt när fråga varit om en mindre folkskolas omändring till folkskola av tredje B-formen, denna olägenhet blivit mildrad, därigenom att vederbörande lärarinna, som med goda vitsord länge uppehållit tjänsten, kunnat erhålla dispens från folkskolläraryxamen. Denna utväg är emellertid hädanefter icke att räkna med, sedan det blivit tillräcklig tillgång på examinerade folkskollärare.

I övrigt bör anmärkas, att skolväsendets förbättring hittills icke gått i så raskt tempo, att lärartjänster av nu ifrågavarande slag blivit i så stor utsträckning indragna, såsom tidigare kunde antagas bliva fallet. Förhållandena i detta hänseende under den senaste femårsperioden hava gestaltat sig på följande sätt.

Vid slutet av vårterminen 1920 funnos 2,618 lärartjänster vid mindre folkskolor och 1,105 biträdande lärartjänster. Enligt av folkskolinspektörerna lämnade uppgifter, avseende lärarförhållandena den 1 november ett vart av åren 1922—1925, har antalet lärartjänster undergått följande förändringar. Mindre folkskolor: från 1920—1922 minskning 34, från 1922—1923 minskning 26, från 1923—1924 minskning 20 och från 1924—1925 minskning 32. Biträdande lärare: från 1920—1922 minskning 123, från 1922—1923 ökning 33, från 1923—1924 minskning 28 och från 1924—1925 minskning 23. Antalet lärartjänster i det hela, som i november 1925 utgjorde vid mindre folkskolor 2,506 och biträdande 964, hava sålunda under femårsperioden minskats med 112 respektive 141 eller tillhoppa 253.

Det är sannolikt, att flertalet av de sålunda skedda organisationsändringar, som haft indragning av lärartjänster till följd, skett i samband med vederbörande lärares avgång från tjänsten efter uppnådd pensionsålder eller av annan anledning, likasom ock att de lärare, som på grund av skedd omorganisation av skolväsendet måst lämna sina tjänster, i regeln kunnat erhålla annan befattning. Svårare blir nog situationen hädanefter för sådana lärare, särskilt enär med hänsyn till den goda tillgången på examinerade folkskollärare det kan förväntas, att ett större antal biträdande lärartjänster förändras till folkskollärartjänster, på samma gång det med hänsyn till det befintliga överskottet på småskollärarinnor torde bliva svårare för de entledigade att erhålla ny tjänst vid småskola.

I likhet med motionärerna måste överstyrelsen därför finna önskvärt, att något ytterligare kunde göras för att trygga de nu ifrågavarande lärarinornas ställning med hänsyn till tjänst, avlöning och pension, utan att den utveckling och förbättring av folkskoleväsendet, som av lagstiftningen anvisats, kommer att hämmas. Det står emellertid klart för överstyrelsen, som tidigare ingående sysslat med detta problem, att stora svårigheter härvid möta. Den mest effektiva lösningen vore givetvis, att de lärare av detta slag, vilkas tjänster komme att indragas, överfördes på indragningsstat, eller ock att det så ordnades, att åt sådana lärare efter ansökan och tjänstålder medgäves förtursrätt vid tillsättning av annan liknande tjänst, i första hand vid mindre folkskola, inom riket.

Intet av de sålunda antydda alternativen utgör emellertid något förslag från överstyrelsens sida, så mycket mindre som det på detta stadium ju ej är fråga om att framlägga någon utredning i ärendet. För frågans vidare behandling vore det givevis synnerligen önskvärt, att, därest en riksdagskrivelse i ärendet kommer till stånd, i denna kunde angivas i huvudsak de linjer, efter vilka en dylik utredning borde verkställas.

På grund av vad överstyrelsen sålunda anfört finner sig överstyrelsen böra för sin del tillstyrka den föreliggande motionen.

Stockholm den 9 februari 1926.

B. JN BERGQVIST.

Sven Nylund.

Gustaf Redelius.

Bilaga 2.

Till andra kammarens första tillfälliga utskott.

Sedan Sveriges allmänna folkskollärareförenings centralstyrelse beretts tillfälle att yttra sig i anledning av en inom andra kammaren väckt och till kammarens första tillfälliga utskott remitterad motion (nr 307) om skrivelse till Konungen angående beredande av en tryggare ställning i rättsligt hänseende åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor, får centralstyrelsen anföra följande.

Genom kungl. kungörelse den 16 september 1918 erhöles vid småskola tjänstgörande lärare ordinarie anställning i samma mening och under samma form som folkskollärare. Den rättsliga trygghet, som därigenom tillförsäkrades småskolans lärare, var av den allra största betydelse för denna lärarkår.

Sådan ordinarie anställning bereddes dock icke lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola. Anledningen härtill var den, att riksdagen uttalat sig för de mindre folkskolornas avskaffande och för anställande av endast folkskollärare på folkskolestadiet. Ifrågavarande lärare erhöles därför en anställning "tills vidare", som i allt, utom vad gäller förhållandena vid en "omorganisation av skolväsendet", är lika betryggande som den, vilken tillkommer ordinarie lärare.

För att i någon mån trygga dessa lärarinnors ställning även vid en omorganisation av skolväsendet stadgades, att, om en mindre folkskola skulle förvandlas till en folkskola och en småskola, den förut anställda lärarinnan skulle, om hon tjänstgjort vid skolan i minst två år, utan vidare förordnas till ordinarie. De sakkunniga för frågan om lärarinnornas rättsliga ställning hade föreslagit, att sådan lärarinna skulle vara självskriven att uppföras på förslag till de småskollärartjänster inom distriktet, som bleve lediga inom de två närmaste åren. Detta förslag vann emellertid, förmodligen av formella skäl, icke Kungl. Maj:ts bifall.

Den otrygga ställning, nu ifrågavarande lärarinnor sålunda kommit att intaga, måste menligt inverka på deras arbete i undervisningens tjänst. Den undantagsställning, som de utan eget förvållande kommit uti, kan icke annat än synas dem orättvis. Med den utveckling vårt skolväsen nu företer, varigenom en del mindervärdiga skolformer ersättas med bättre, har frågan om dessa lärarinnors rättsliga ställning blivit alltmer aktuell.

I skolöverstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t år 1923 om lärartillgången yttras, att det faktiskt föreligger behov "att successivt ersätta biträdande lärare vid folkskolor och ett stort antal lärare vid mindre folkskolor med för folkskolan utbildade lärarkrafter". Vidare heter det: "Inom ett enda inspektionsområde i Norrland uppgives antalet av sådana mindre folkskolor, vilka omedelbart böra omorganiseras, så snart lärarkrafter stå att erhålla, utgöra 34." Det är att befara, att många i sådana distrikt verkande lärare bliva arbetslösa.

För att lämna småskollärarynnorna själva tillfälle att framkomma med sina önskemål i anledning av den uppkomna situationen, har Sveriges småskollärarynneförenings styrelse utsänt ifrågavarande ärende till behandling inom sina lokalföreningar. Enligt inkomna protokollsutdrag har ärendet behandlats i 34 lokalföreningar och omfattats med mycket stort intresse. Olika önskemål ha framförts, t. ex. *att* vid de två-åriga kurserna för småskollärarynnors utbildning till lärarynnor på folkskolestadiet plats i främsta rummet måtte beredas dem, som inneha anställning som biträdande lärarynnor eller lärarynnor vid mindre folkskola, givetvis under förutsättning att de uppfylla inträdesfordringarna, *att* vid de tillfällena, då en mindre folkskola nedlägges och de barn, som där undervisats, överföras till redan befintlig folkskola av B 2-formen, i samband varmed denna uppdelas i två läraravdelningar och sålunda övergår till B 1-form, lärarynna vid den nedlagda mindre folkskolan må kunna vinna anställning i den nyinrättade skolavdelningen, under förutsättning av viss tids tjänstgöring vid den mindre folkskolan, *att* sådan biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola, som tjänstgjort viss tid och vilkens befattning skall förändras till folkskollärary- eller småskollärarytjänst eller ock indragas, må kunna förordnas till ordinarie lärare utan iakttagande av den ordning, som i §§ 19—21 stadgas, och *att*, därest ingen sådan tjänst är ledig, beslutet om omorganisation ej må verkställas, förrän möjlighet att transportera lärarynna till sådan tjänst föreligger eller lärarynna av annan anledning avgår, samt *att* bestämmelserna i 33 § 3 mom. folkskolestadgan böra gälla även i sådana fall, då en mindre folkskola förändras till enbart småskola.

I detta sammanhang må lämnas en redogörelse för ett besvärsmål angående förflyttning av en lärarynna från en mindre folkskola i Mörtnäs inom Karlanda skoldistrikt till en nyinrättad småskola i Smolmark. Församlingen ville företaga en viss omorganisation av sitt skolväsen men ville icke att lärarynna, som därav berördes, skulle bliva utan plats. Av denna anledning beslöt kyrkostämman, efter förslag av skolrådet och med lärarynnans samtycke, att förflytta henne på förenämnda sätt samt anhöll hos domkapitlet om stadfästelse av beslutet. Domkapitlet avslog framställningen om förflyttning av lärarynna, när hon icke vore ordinarie lärarynna. Lärarynna hade den fastare anställning, varom talas i gällande folkskolestadga § 33. Hon var således icke ordinarie i ordets egentliga bemärkelse. Rent formellt sett kan enligt folkskolestadgans 22 § 5 mom. ingen annan lärare än ordinarie förflyttas. Kungl. Maj:t har nu förklarat, att ifrågavarande förflyttning icke hade bort underställas domkapitlets prövning, utan finge bringas till verkställighet oberoende av dylik åtgärd.

Detta regeringsrättens utslag är beaktansvärt. Det innebär förvisso möjlighet till en förbättring i rättsligt avseende för såväl lärarynnor vid mindre folkskolor som för biträdande lärarynnor vid folkskolor. Det kan dock icke förutsättas, att genom detta prejudikat frågan om nämnda lärarynnors rättsliga ställning blivit löst.

I det nu omförmälda fallet hade vederbörande lokala skolmyndighet varit angelägen om att vid skolans omorganisation skydda lärarynna från att bliva utan anställning. Man kan emellertid näppeligen förutsätta, att ett så klokt och humant tillvägagångssätt är att vänta på alla platser. Till centralstyrelsens kännedom hava kommit fall, då en sådan omorganisation, varom här är fråga, företagits utan att något gjorts för att skaffa lärarynna

nan annan anställning. I många fall händer det också, att både skolråd och lärarinna äro okunniga om de utvägar, som finnas att ordna förhållandena, så att lärarinnan ej blir utan sysselsättning.

Centralstyrelsen vill erinra om några möjligheter att på olika sätt lösa frågan.

Om en mindre folkskola förvandlas till en folkskola och en småskola och småskolläraryrinnan varit anställd vid skolan i två år, förordnas hon utan vidare till ordinarie vid skolan enligt folkskolestadgan § 33 mom. 3. Men om folkskoleavdelningens barn skulle förflyttas till en annan folkskola — en i sak likartad omorganisation —, synes bestämmelsen i folkskolestadgan icke garantera rätt för småskolläraryrinnan att förordnas till ordinarie vid småskolan. Här behöves tydligen ett tillägg till folkskolestadgans 33 §. Och ett sådant tillägg torde kunna göras utan ringaste olägenhet.

I de fall, då en mindre folkskola förändras till en folkskola av formen B 3, en förändring, som endast består däri, att småskolläraryrinnan utbytes mot en folkskollärare, blir småskolläraryrinnan tydligen utan anställning vid den ifrågavarande skolan. Hon blir i detta fall helt och hållet beroende av skolmyndigheternas vilja och förmåga att bereda henne annan anställning. Finnes annan småskolläraryrinnetjänst ledig inom distriktet, ligger det nära till hands att förflytta henne till denna. Bestämmelser i sådant syfte böra komma till stånd. Det vore i hög grad önskvärt, att de lokala skolmyndigheterna, där så kan ske utan olägenhet för skolan, vid valet av tidpunkt för omorganisationen toge hänsyn till möjligheten för lärarinnan att erhålla annan tjänst. Om t. ex. inom ett eller annat år en ny småskolläraryrinnetjänst skall inrättas eller en tjänst väntas bli ledig, bör ju utan någon nämnvärd olägenhet omorganisationen kunna uppskjutas till dess.

Ännu inträffar det någon gång, att en mindre folkskola eller en biträdande lärarinnetjänst inrättas. Om en ordinarie småskolläraryrinnas erhåller fast anställning vid en dylik befattning, mister hon sin ordinarie ställning. Detta torde emellertid redan med nuvarande lagstiftning kunna undvikas, om lärarinnan finge behålla sin ordinarie anställning vid småskolan och förordnas till vikarie vid mindre folkskola eller folkskolan.

Såsom en effektiv åtgärd för tillgodoseende av berörda lärarinnors intressen vill centralstyrelsen förorda beredandet av möjlighet för dem att utbilda sig till lärare vid egentlig folkskola. Till de två-åriga utbildningskurser, som äro avsedda att inrättas för småskolläraryrinnors utbildning till folkskolläraryrinnor, böra, synes det, dessa lärarinnor äga företräde under förutsättning att de uppfylla inträdesfordringarna.

Centralstyrelsen inser mycket väl de svårigheter, som äro förbundna med att i fall som de nu föreliggande på samma gång tillgodose både skolans och lärarnas intressen, ävensom att fullt tillfredsställande rättslig trygghet för ifrågavarande lärarinnor icke kan vinnas genom lagsiftningsåtgärder. Men vad som på detta sätt kan göras, bör dock övervägas.

Säkerligen kunde icke litet vinnas, om folkskoleinspektörernas och skolrådets uppmärksamhet fästes vid nödvändigheten av att vid de omorganisationer, som det här är fråga om, lärarnas rätt tillgodoses, så långt det kan ske utan skada för skolan.

10 *Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande Nr 9.*

I anslutning till vad som sålunda blivit anfört får centralstyrelsen härmed tillstyrka, att åtgärder måtte vidtagas i den riktning, som i förenämnda motion avses.

Stockholm den 7 april 1926.

Å centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskollärareförenings vägnar:

CARL LIDMAN.

Edvin Stålfelt.